

אוניברסיטת חיפה
הפקולטה למדעי הרוח
החוג לארכיאולוגיה
מגמת שימור

ציור הקיר "שולמית" של מרדכי גומפל
מצב השתמרות

מוגש למרצה ד"ר רוית לין
מגישה מור טבנקין
ת.ז. 027202605

תוכן

עמ' 3	פרק א - מבוא
עמ' 4-8	פרק ב - רקע - ציורי קיר בא"י בשנות ה-60-50
עמ' 9-14	פרק ג - מרדכי גומפל – תולדות חיו ויצירתו
	פרק ד - הקיר- "שולמית"
עמ' 15	1.ד – תאור הציור ונושא משוער
עמ' 16	2.ד – טכניקת הסגרפיטו
עמ' 16	3.ד – ציור הקיר שולמית
עמ' 18-24	פרק ה – מצב שימור "שולמית"
עמ' 25	פרק ו - סיכום
עמ' 26	ביבליוגרפיה
עמ' 27-29	רשימת תמונות

במתחם המשכן לאומנות בעין חרוד הוצב ציור קיר המכונה "שולמית" של הצייר מרדכי גומפל .

עבודה זו תציג את מצב השימור של ציור הקיר בצורת דו"ח מצב ראשוני הכולל רקע על ז'אנר ציורי הקיר בישראל בשנים הרלוונטיות, סקירה קצרה על יוצר הציור מרדכי גומפל ועבודתו, תיאור מדוקדק של מצבו הנוכחי של הקיר על בעיות השימור שלו. להשלמת דו"ח המצב יש צורך לבצע בדיקות מעבדה של הקיר : הרכב הטיח, סוג הצבעים וההפיגמנטים, בדיקת פטריות ומיקרואורגניזמים. ובסיכום הוספתי הצעה בסיסית לטיפול בקיר, בהתחשב בכך שעדיין חסר מידע מבדיקות המעבדה.

"הבעיה הגדולה ביותר של האמנות בשעה זו היא בעיית האמן. האם יהיה האמן מעורה בחברה שמתוכה צמח או יהיה תלוש ממנה? (...) אצלנו – תלישות מעין זו היא אבסורד. האפשר לך, לאמן שיחיה במציאותנו הסוערת במגדל-השן שלו? (...) מצווים אנו להעלות טיפוס חדש של אמן מעורה בעם בשכבות העובדות."³

בקריאתו של סימון דהדד מהלך תרבותי, שאותותיו נראו סביב ישראל של מחצית שנות החמישים. העיד על כך יונה פישר, אז מבקר אמנות צעיר, שכתב:

"...דומה, שאנו עדים עתה בישראל להידוק המגע בין העם ואמנותו. בשנים האחרונות ניתנה אפשרות נרחבת לאמנים המקומיים להראות את כוחם בקישוט אמנותי של בניינים ציבוריים, ותחרות זו הניבה, לעתים, הישגים נאים עד למאוד. אמנות זו – שבה משתקפת נאמנה דמות דיוקנו התרבותית של העם ושל תקופה – מקיפה שטחים נרחבים, החל בחלונות ראוה, מודעות לתיאטרון, לפסטיבלים ולכינוסים, וכלה בציורי קיר דקורטיביים המפארים בתי קפה ומלונות, פסלים ותבליטים המשווים נוי מיוחד לגנים ולבניינים ציבוריים."⁴

אחד החלוצים בתחום שילוב הארכיטקטורה והציור היה האדריכל יחזקאל גד (1911-1958), בעלה ושותפה של מעצבת הפנים – דורה גד, שחלם על שיתוף פעולה הדוק בין אדריכלים ואמנים, נוסח ימי הרנסנס. מכיוון אחר, נעשה ניסיון בחיפה, מטעם חברת "המשקם", בניהולה של אמנית הפסיפס, חיה פישהנדלר, להקים חבר-פועלים שיעסקו בציורי פסיפס.⁵ בשנת 1951 יצא משה טמיר, בוגר "בצלאל החדש" ומלחמת העצמאות, ללמוד ציור מונומנטאלי באיטליה, והתמחה בציור פרסקו.

עם שובו ארצה הציג טמיר ב-1953 בבית האמנים בירושלים תערוכת 23 פרסקאות ניידים, יצר מתוות לקיר פסיפס גדול בנושא "חלוצים", ואז גם פרסם את המניפסט שלו בזכות הפרסקו. תנופת אמנות ציורי הקיר נראתה לו צורך מקומי חדש המשתלב בתופעה הבינלאומית של השיבה אל מדיום זה:

"ציור הקיר הולך ותופס את מקומו בבניין הציבורי ומשתלב לתוך הארכיטקטורה החדשה. (...)

תקופת עמנו פותחת אופקים נרחבים בפני האמנות הישראלית הצעירה, כל קיר בבניינים

הציבוריים זועק בערומו וקורא לצייר לבוא ולתת ביטוי לעם בתחייתו."⁶

מי שקלט קריאות אלו, ואף ופעל בהשראתם, היה צבי גלי (גולדשטיין) (1924-1962), יליד חיפה שגם למד תחריט אצל הרמן שטרוק ואשר אודותיו כתב ישורון קשת ב"הארץ":

³ יוחנן, סימון, "דבר אל רעי הציירים", ב *משא* (1952), 25.

⁴ יונה פישר, "ביקורת אמנות", ב *אורות*, כ"ז (1956), 13.

⁵ גדעון אפרת, "אמנות קירנית בישראל: שנות ה-50".

⁶ Ibid

"צבי גלי כאילו הרגיש כי ציור 'ישראלי' דורש קרבה, סוג וצביון לציור הים-תיכוני העתיק, וכי דווקא לציור הקירוני שלנו יאה במיוחד הסתגלות לאופיו המונומנטאלי-דקורטיבי של סגנון קדמוני זה. (...). וכשהוא מלביש נושא עברי (מן התנ"ך או מן ההווי הישראלי) לבוש של מגוון ים-תיכוני עתיק זה, הרי הדבר נאה ויאה ומתקבל על הדעת כצירוף מוצלח."⁷

בהקשר זה, חשיבות למאמר שפרסם צבי גלי בפברואר 1959 ב"אופקים", "אמנות ציורי הקיר וראשיתה בישראל".⁸ גלי (שהתמחה בציור ובקרימיקה בפירנצה וברומא ואשר שכלל לימודיו בפאריז ובסיינה בתחום הפרסקו) חזר במאמרו על תולדות ציור הקיר מאז ימי המערות ועד לרנסנס, כפי שתוארו בידי טמיר, אך שם דגש על שניות הפרסקו והפסיפס, תוך שמפרט מעט מן הטכניקות של שני המדיומים. התחדשות ציור הקיר, לאחר שקיעתו ההיסטורית, עלתה בדברי גלי בכפילות של הציור המודרני (פ. פיקאסו, ד. ריברה, ז'. מירו, ה. מאטיס ואחרים, שעסקו בציורי קיר) והתגליות הארכיאולוגיות בארצות הים-התיכון.⁹ הגם שטמיר וגלי למדו את שפת הפרסקו באיטליה (תהייה זו עדיין איטליה שגם תקסום לנפתלי בזם, שיבקר בה ב-1954, ולאברהם אופק שילמד בפירנצה בין 1959-1960), המבט של ציורי הקיר הישראליים, הופנה בעיקרו אל עבר דרום-אמריקה ואל ציורי הקיר הריאליסטיים של דיגו ריברה, חוזה קלמנטה אורוזקו, דויד אלפארו סיקווריוס וחבריהם. פנייתם הפרוגרמאטית (המרכסיסטית) של הציירים הללו אל העם, בשפה פשוטה ועממית המובנת לו, קסמה גם ללא מעט אמני קיר ישראליים, לבטח לריאליסטיים-החברתיים (והמרכסיסטים). בה, בעת, גם צייר כמשה טמיר, שלא נמנה על המחנה הזה, קבע:

"כיון שהיצירה מובאת לעיני המוונים, חייב האמן לחיות את סביבתו את בעיותיה ולשמור על המגע האינטימי עם רוח זמנו ועמו."¹⁰

ב-1956 הוצגה במוזיאון לאמנות חדישה בחיפה תערוכה בשם "תחיית הפסיפס בישראל" (אוצר: ד"ר פריץ שיף), "תחייה" זו, ששורשיה בגילויים הארכיאולוגיים של רצפות פסיפס ביזנטיות בישראל (בבית-אלפא, טבחה ועוד), זכתה לתנופה של ממש ב-1952 עם בואו ארצה של פרופסור תיאודור אורסלי, מנהל האקדמיה לאמנויות בראווה שבאיטליה, שהורה לאמנים מקומיים את מלאכת השחזור והתיקון של פסיפסים עתיקים. בהתאם, יצירות הפסיפס הישראליות (שהעדיפו ברובן את הקיר על פני הרצפה) נטו אל דימויים וסגנונות רומיים-ביזנטיים מהמאות 4-9 לספירה.¹¹ אותה מסורת ארכיאולוגית שהעלתה את מדיום הפסיפס בישראל, קידמה גם את השימוש בקראמיקה בתחום ציורי הקיר, שימוש שהדיו נראו ברחבי הארץ מדגניה א' ועד לירושלים. הבולט בין אמני הקיר

⁷ צבי, גלי, "הרמן שטרוק", ב' הארץ', 02/03/1956, 14.

⁸ צבי, גלי, "אמנות ציורי הקיר וראשיתה בישראל", ב' אופקים, (1956), 67.

⁹ גדעון, אפרת, "אמנות קירונית בישראל: שנות ה-50".

¹⁰ צבי, גלי, "שיחה עם משה טמיר", ב' מבואות, 9 (1954), 10.

¹¹ גדעון, אפרת, "אמנות קירונית בישראל: שנות ה-50".

הקראמיים בשנות החמישים היה אהרון כהנא, שיצר ציורי קיר קראמיים רבים. אהרון כהנא למד בפאריז ב-1947 את מלאכת הקראמיקה (בה עסק עוד בגרמניה) וייסד עם רעייתו, במחצית שנות החמישים, בית מלאכה לקראמיקה בביתם שברמת-גן. כהנא לא חדל לתכנן ולבצע קירות קראמיים לאורך שנות החמישים וראשית השישים¹². על אף היותו איש מחנה ההפשטה ("אופקים חדשים"), הוא לא ויתר על האמנות העממית וחיפש נתיבים אל "האיש הפשוט"¹³. כהנה הושפע רבות מלה-קורבואזייה, לדעת כהנא, הוא פרץ את חומת הפונקציונליות המודרניסטית משחתר לשילוב האמנות הפלסטית והאדריכלות. כהנא קיווה אף הוא לשילוב של ממש בין שתי אמנויות אלה בישראל¹⁴.

מסורת אחרת, שהתמזגה באמנות הקיר של שנות החמישים, הייתה זו של הריאליזם החברתי העירוני, הריאליזם של המחאה. מרבית מסורת זו נותרה בחזקת סקיצות לציורי קיר, או בחזקת ציורים "גדולים". אמן בולט נוסף בתחום אומנות ציורי הקיר של שנות החמישים היה שלום סבא, את מחקריו על פיתוחה של שפה פרספקטיבית חדשה לציורי קיר ריכז שלום סבא בין 1947-1954 במאמר בשם "ניסיון להרחבת ממד הייצוג בציור"¹⁵.

בשנות השישים וראשית שנות השבעים, חלק ניכר מעיטורי קיר בארץ עוצב ובוצע בידי אמנים, שלמדו את תורת עיטור הקיר והתמחו בכך, להלן מספר דוגמאות:

*משכן נשיאי ישראל בירושלים - את אולם קבלת הפנים מעטרים ציורי תקרה של נפתלי בזם, ויטראגיים של ראובן רובין, וציורי קיר של משה קסטל. נבנה בסוף שנות ה-60.

*בית הדואר המרכזי, רחוב יפו, ירושלים - ציור קיר של אברהם אופק "שיבת ציון"

תמונה מס' 3. אברהם אופק, "שיבת ציון", ציור קיר, 1971, בית הדואר המרכזי, רח' יפו ירושלים.

¹² Ibid

¹³ אהרון, כהנא, "הדילמה: אמנות ועם, או: עלבוננו של האיש הפשוט", ב *על המשמר* (1948), 7.

¹⁴ אהרון, כהנא, "אמנויות פלסטיות וארכיטקטורה", ב *אופקים*, פברואר (1959), 65.

¹⁵ גדעון אפרת, "ניסיון להרחבת ממד הייצוג בציור", ב *שלום סבא*, (עין חרוד: המשכן לאמנות עין חרוד, 1994) 92.

תמונה מס' 4. דני קרוון, תבליט קיר, אולם מליאת הכנסת, כנסת ישראל, ירושלים, 1966.

*אניית הנוסעים "שלום" את קירות פנים האוניה קישטו ציורים ועבודות מעשי ידיהם של טובי האמנים בעולם בשילוב עם האמנים הישראלים דני קרוון ויעקב אגם תחילת שנות ה 60.
*כפר אוריה - בית התרבות במושב מעוטר בציור קיר של אברהם אופק.

תמונה מס' 5. אברהם אופק, פרט מציור קיר, 1970, כפר אוריה.

*ז'אן דויד, - ציור קיר בקמפוס גבעת רם בירושלים.

תמונה מס' 6. ג'אן דוד, ציור קיר, שנות ה - 60 קמפוס גבעת רם, ירושלים.

בה בעת, ציור הקיר הלך ודעך במהלך שנות השבעים, עד כי כמעט ונגוז כליל מסצנת התרבות הישראלית¹⁶.

¹⁶ גדעון, אפרת, "אמנות קירונית בישראל: שנות ה-50".

מרדכי גומפל נולד ב 14 בפברואר 1912 בעיר למגו (Lemgo) שבצפון מערב גרמניה¹⁷. כבר מילדותו נהג להעביר את שעות הפנאי בציוור ורישום למורת רוחם של הוריו אשר רצו שיגדל להיות סוחר¹⁸. את הכשרתו קיבל גומפל בפרנקפורט מן הצייר היהודי הרמן ליסמן, ב 1935 הוא מצטרף לסטודיו של ליסמן¹⁹, במהלך תקופה זו הוא מצטיין מצטיין וזוכה למלגה מקרן רוטשילד. בסטודיו הוא לומד ציור, תורת הצבעים ותולדות האומנות.

בתקופת לימודיו בסטודיו ההתחבר לקבוצה של תנועת החלוץ וביחד עם חברי הקבוצה החל לתכנן את עלייתו לפלסטינה. ב 1937 עזב את פרנקפורט והצטרף להכשרה החקלאית בדנמרק במסגרת תנועת החלוץ, לקראת עלייתו הצפויה לארץ²⁰.

1939 בהיותו בן 27 הגיע לפלשתינה והצטרף לקיבוץ שדה נחום שבעמק יזרעאל. הקיבוץ היה בן שלוש שנים בלבד וגומפל השתלב באחת בחיי העבודה והיה לרועה צאן²¹. גם כישוריו האמנותיים של גומפל התגלו עם הגיעו לקיבוץ והוא עסק באיור ובתפאורה לחגים, ותרם תרומה משמעותית למסורת המקומית בשלבי העיצוב הראשונים שלה²². גומפל לא הסתגר בדלת אמות קיבוץ שדה נחום אלא פתח קשרים למעגלים מתרחבים של תרבות ואמנות, שבכולם היה פעיל ויוזם. בסביבת מגוריו, "בעמק", יצר קשר הדוק עם האמן חיים אתר (אפתיקר), מייסד ומנהל מוזאון המשכן לאומנות בעין חרוד. גומפל ראה בחיים אתר את "אביו הרוחני" אשר דרכו התוודע לציירי האסכולה היהודית של פריז ולמד להעריכם (אף שלא מצא בהם מקור השראה משמעותי לעבודתו). אתר תמך בגומפל כאמן, נתן לו גיבוי בכל הזדמנות שנקרתה על דרכו ושני האמנים שתפו פעולה²³.

קשר נוסף, שהיה המכריע מבחינת דרכו האמנותית של גומפל, היה זה חוג האמנים שהתקבץ סביב האמן יצחק דנציגר בתל אביב. זמן קצר לאחר שהגיע לארץ התוודע אליו גומפל באמצעות ידידה, עליזה בק, שהייתה תלמידתו של דנציגר. שלא כמו חיים אתר, המבוגר יחסית, דנציגר היה בן דורו של גומפל והשניים חלקו תרבות משותפת ושפת-אם גרמנית. בין השנים 1939-1945 השלים גומפל את הכשרתו כאמן אצל

¹⁷ מאיר, אהרונוסון, *מרדכי גומפל – קולאז'ים* (חיפה: מוזיאון לאמנות חדשה, 1993), 6.

¹⁸ Ibid. 6.

¹⁹ Ibid. 6.

הסטודיו מייסודו של איגוד התרבות של יהודי גרמניה "היודישר קולטורבונד", אשר שימש חלופה לסטודנטים היהודים לאמנות שלא הורשו ללמוד במוסדות אקדמאים.

²⁰ Ibid. 6.

²¹ מאיר, אהרונוסון, *מרדכי גומפל – קולאז'ים*, (חיפה: מוזיאון לאמנות חדשה, 1993) 6.

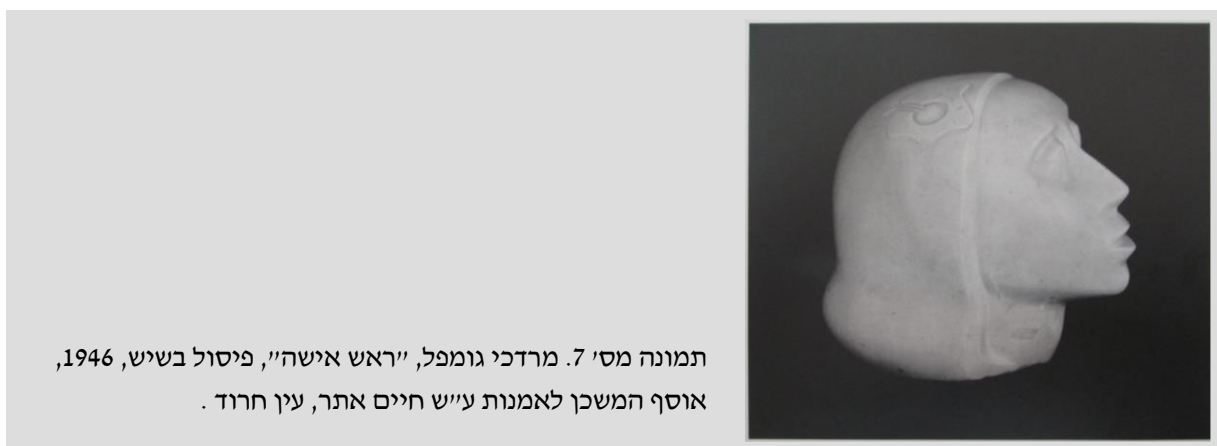
²² גליה, בר אור, "מרדכי גומפל", ב *מרדכי גומפל – פסיפס של חלומות* (ירושלים: בית האמנים, 2003), 8.

²³ Ibid. 9.

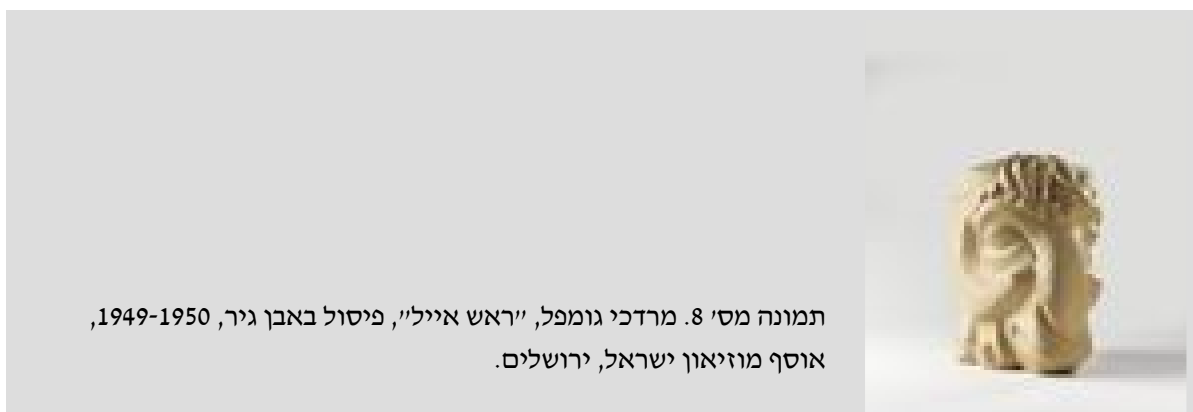
יצחק דנציגר, הוא השתלב בעבודת הסטודיו של דנציגר בכל-עת שהזדמן לתל אביב (סוף שנות השלושים) ובאורח שיטתי יותר סייע לדנציגר בשנות הארבעים והחמישים. באמצעות דנציגר הכיר גומפל אמנים נוספים יוצאי גרמניה שהפכו לידידיו ולבני-ברית באמנות, עמם ניהל דיאלוג פורה שנים רבות, ביניהם שלום סבא, רודי להמן, ליאו רוט וקוסו אלול²⁴.

החל מ-1939 היה מרדכי גומפל דמות מרכזית בוועדת התרבות של קיבוצו ופעיל בתנועת הקיבוץ המאוחד שאליה השתייך שדה-נחום. מתחילת דרכו כאמן בישראל עסק בכמה תחומים כמו פיסול, ציור, רישום ומוזאיקה²⁵.

פסלו הראשון של גומפל באבן, "ראש אישה" (1946), נוצר בהיותו עוד חבר קיבוץ, אלא שבאותה שנה נישא לרעייתו הראשונה, מרים, ובעקבותיה עזב ב-1949 את הקיבוץ²⁶.

שנים הבאות יצר מספר פסלי אבן במגמה ארכאית. למשל, "ראש איל" (1949 – 1950) שנרכש לאוסף מוזיאון ישראל ירושלים ב-1989,

"ראש מזרחי" וכן תבליטים באבן ובעץ²⁷.

²⁴ גליה, בר אור, "מרדכי גומפל", 9.

Ibid. 9 ²⁵

Ibid. 10 ²⁶

עד היום ניכר טעם צער-ההחמצה בסיפורו של גומפל על עזיבתו את הקיבוץ, אותו ראה כמרחב עשייה נכון לו ולחיו.

²⁷ גליה, בר אור, "מרדכי גומפל", 10.

תמונה מס' 9. מרדכי גומפל, "ראש מזרחי", פיסול באבן גיר, 1953, מיקום לא ידוע.

גומפל קיבל הערכה חמה מבני חוגו, האמנים, ולא השקיע מאמץ רב לכבוש לו מקום במעגל המוזאונים והגלריות. כמו כן זכה להתייחסות בכתב העת "אלף" וגם בשבועון "של השמאל", "משא", מקרה נדיר של הערכה חוצה גבולות. את ההכרה המוזיאלית קיבל כאשר הוצגו עבודותיו במוזאון לאמנות חדישה בחיפה (1954) וזכו לתגובה אוהדת בביקורת האמנות²⁸.

כשהוצגו עבודותיו בפיסול במוזאון בחיפה היה כבר מרדכי גומפל שקוע רובו ככולו בדרך חדשה שבה נקשרה עבודתו לתקופה של כ-20 שנים תמימות - עבודת המוזאיקה ופיתוח התבליט הארכיטקטוני. מאז ימי בחרותו, עת התוודע למוזאיקה הלניסטית במוזאון של ברלין, הוא חפץ להתנסות במוזאיקה ואף החל בעבודה, כאוטודידקט. בנוסף, ב-1953 עבד עם המומחה הבינלאומי, פרופסור אורסלי, מנהל האקדמיה לאמנות יפה ברוונה שנשלח לישראל על-ידי אונסק"ו להדריך כוחות מקומיים בשיקום יצירות עתיקות במוזאיקה²⁹.

בינואר 1957 נפתחה תערוכה במוזאון חיפה תחת הכותרת "תחיית הפסיפס בישראל", בין אמני הפסיפס שעבודותיהם הוצגו בתערוכה נמנו: פרלי פלציג, צבי גלי, חיה פשהנדלר, אריה קורן, ון-דן-ברג, דודו שנהב וכמובן, מרדכי גומפל. תחיית המוזאיקה ענתה לרוח זמן של חיפוש זהות מקומית והתקשרה לענין בארכיאולוגיה, מרכיב חשוב בסיפור של בנין האומה³⁰.

גומפל החל ליצור יצירות עצמאיות בתחום המוזאיקה החל מ-1955 ויצר ברציפות, עד 1974, יצירות רחבות ממדים שתוכננו כרצפה או כקיר במבנים שונים בישראל ובחו"ל.

²⁸ Ibid. 10

²⁹ Ibid. 14

³⁰ גליה, בר אור, "מרדכי גומפל", 14.

תמונה מס' 10. מרדכי גומפל, "ובנו בתים וישבו",
מוזאיקה, שנות ה-60, קיר מרכז מסחרי בחולון.

הוא שילב טכניקות נוספות לפסיפס, כגון סגרפיטו (כיסוי הקיר בטיח רטוב, צביעה וחריטה), תבליטים ביציקת בטון, קירות עשויים מלוחות ברזל חתוכים, תבליטי ברזל ועוד³¹.

תמונה מס' 11. מרדכי גומפל, "דגון", סגרפיטו, 1955, ממגורות דגון, חיפה.

תמונה מס' 12. מרדכי גומפל, "שישו את ירושלים גילו בה", מוזאיקה, 1967-68, בנין הכנסת הישנה, ירושלים.

תמונה מס' 13. מרדכי גומפל, חיתוך מתכת, ראשית שנות ה-60, רח החלוץ 43, חיפה.

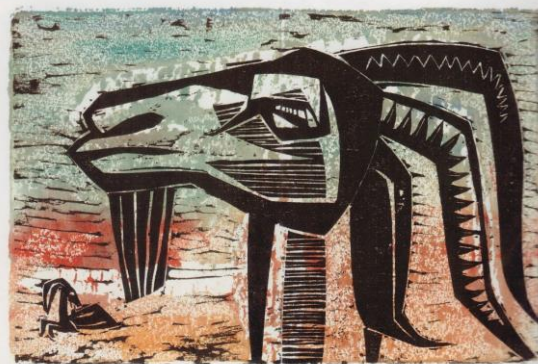
³¹.ibid. 14

גומפל היה לאמן המוזאיקה המשמעותי בישראל. כחלק בלתי נפרד מתהליך העבודה על המוזאיקה יצר מרדכי גומפל עבודות בנייר. הוא צייר מראשית דרכו, בצבע מים ובגואש על נייר, עסק בהדפסים בחיתוך-עץ ובקולאז'. משנות ה 60 ואילך, מתרכז בעיצוב מדליות לחברה הממשלתית למטבעות

תמונה מס' 14. מרדכי גומפל, "טבריה", מדליה, 1975.

ועובד בטכניקות של חיתוכי עץ ותבליטים.

תמונה מס' 15. מרדכי גומפל, " אייל", חיתוך עץ צבעוני, תחילת שנות ה 70, 41.5X31.

מ 1977 ועד סוף חייו, מתרכז גומפל בעבודה בנייר ועובד בטכניקות של צבעי מיים, קולאז', וטכניקה עורבת.

תמונה מס' 16. מרדכי גומפל, חנה בשלה, קולאז', 1973, 18.5X32.5.

תמונה מס' 17. מרדכי גומפל, ללא כותרת, צבעי מים על נייר, תחילת שנות ה-80, 25.5X20.5.

תמונה מס' 18. מרדכי גומפל, ללא כותרת, קולאז', שנות ה-90, 16X16 ס"מ.

העבודה בנייר העלטה ממדים נוספים שלא באו לביטוי בטכניקה התובענית של עבודת המוזאיקה. עבודות הנייר אפשרו ביטוי של עולם אינטימי, סוגסטיבי, עשיר בתנועה פנימית של הנפש³². גומפל נפטר ב-7 ביוני 2009 והוא בן 97 שנים במותו, נקבר בהר המנוחות בירושלים.

³².ibid. 14

תמונה מס' 19. מרדכי גומפל, "שולמית", סגרפיטו, שנות ה-50-60, אוסף המשכן לאמנות ע"ש חיים אתר, עין חרוד, גובה ימין 265 ס"מ, גובה שמאל 205 ס"מ רוחב 420 ס"מ.

1. ד - תאור הציור והנושא המשוער - בציור בצד שמאל עץ- שועל ושיח/סלע עליו עומדת ציפור. מולם בצד ימין דמות נשית יושבת תחת עץ חופנת על רגליה פירות/פרחים/עלי גפן מאחוריה אילה גם היא עומדת על הפירות/עלים/פרחים. במרכז קו אופק ים עם סירת מפרש ושתי דמויות חותרות בה, ושמש עם עננים בשמיים. חתימת האמן בצד ימין למטה. ההתרחשות חרוטה בטיח הלבן, וצבעה אפור. מעל הטיח הלבן יש תוספת של צבעים ירוק וחום שצויירו על גבי הטיח לאחר שהתייבש. הנושא מוקף מסגרת שרוחבה נע בין 480 מ"מ ל 150 מ"מ, בעומק של 3 מ"מ. המסגרת מכוסה צבע אפור שנראה שונה משאר הצבעים בהם נעשה שימוש בציור. הציור עשוי בקו זייתי, בסגנון גאומטרי, נקי מפרטים, מופשט ומושטח, סגנון שמקובל לראות באומנות של שנות ה 50 וה 60 בארץ, מושפע מהסגנון הסובייטי. ציור מינימליסטי, הדמויות מונומנטאליות ומודגשות.

נושא הציור יכול להיות תאור תנכי של ארץ ישראל – עם איזכורים מהתנך – משם לקוחות הדמויות, כולל שולמית משום שם המלון והחיבור של הציור למקומו: העץ (שהוא מין שלוב של תמר – גזע, וגפן – צורת העלים) מאזכר את המינים שנשתבחה בהם ארצנו. הדמות היושבת תחת העץ - "וַיֵּשֶׁב יְהוֹדָה וַיִּשְׁרָאֵל לְבָטַח אִישׁ תַּחַת גִּפְנוֹ וְתַחַת תְּאֲנָתוֹ" (מלכים א פרק ה פסוק ה). השועל, האילה והאשה – שולמית הם כולם מוזכרים בשיר השירים: "שׁוֹעֲלִים קָטְנִים מְחַבְּלִים כְּרָמִים וּכְרָמֵינוּ סְמָדָר." (שיר השירים, פרק ב פסוק טו),

"שְׁנֵי שְׂדֵיךָ כְּשֵׁנֵי עֶפְרַיִם תְּאֻמְי צְבִיָּה הָרוּעִים בְּשׁוֹשְׁנֵי. " (שיר השירים פרק ד פסוק ה), "שׁוּבֵי שׁוּבֵי הַשׁוּלְמִית שׁוּבֵי וְנִחְזָה בְּךָ מִה תִּחְזֹו בְּשׁוּלְמִית כְּמַחֲלַת הַמַּחְנִים. " (שיר השירים, פרק ז פסוק א).

הפרות/עלי גפן/ פרחים שאוחזת הדמות על ירכיה והם אף נשפכים/נשרכים מאחורי לרגלי האילה – מסמנים את השפע ואת טוב הארץ.

יתכן ולתאורים של הסצינות מהתנ"ך נוסף תאור הנוף המקומי: קו האופק של הים התיכון עם סירת המפרס והשקיעה, אולי התכוון גומפל להפנות את הדמיון לנוף הנשקף מהכרמל.

סברה נוספת לניתוח הנושא הוא תאור תאור "אשת חיל" מספר משלי פרק ל"א: האשה - "אֵשֶׁת חַיִל מִי מְצָא " (פסוק י), הסירה - "הֲיִתָּה כְּאֲנִיּוֹת סוֹחֵר מְמַרְחֵק תִּבְיֵא לְחֶמָה. " (פסוק יד), העלים בידיה – גפן הם - "זִמְמָה שְׂדֵה וְתִקְחֶהוּ מְפָרֵי כְּפִיָּה נֹטַע [נְטֻעָה] כְּרֶם. " (פסוק טו). בכל מקרה אין ספק שהתנדך הוא המקור לציור קיר זה.

2. ד - טכניקת הסגרפיטו (sgraffito) – זו טכניקה של ציור על גבי קירות. בבסיסו של הסגרפיטו עומד ציפוי

הקיר בשתי שכבות או יותר של טיח. הקיר מטויח בשכבות טיח בצבעים שונים, בטרם התייבשות

הטיח, מתבצע הציור על ידי חריצת הטיח והסרת השטח הרצוי, המביאים לחשיפתן מחדש של השכבות העמוקות יותר, שלהן צבע שונה.

טכניקת הסגרפיטו נוצרה באירופה לפני כאלף שנים ושימשה לציורי קיר בבתי ציבור ובכנסיות.

עיצובי הסגרפיטו הראשונים בוצעו בשחור-לבן. הקיר היה מטויח בטיח מעורב בפיח (ומכאן התקבל הגוון

השחור), ומעל הטיח סויד הקיר בסיד רגיל (לבן). הציור בוצע על ידי חריטה בחרט. הראשונים שיישמו

טכניקה זו היו בנאים ולא דווקא ציירים, והדגמים אותם ציירו היו קישוטים גרפיים פשוטים ואף חיקויי

ציפוי אבן, בתים כאלו ניתן למצוא גם ביוון ובמיוחד באי כיוס בים האגאי. במאה ה-13 החלו להשתמש

בטכניקה גם ליצירות אמנות. הציורים הראשונים בטכניקה זו צוירו במנזרי הקטרלה של מגדבורג,

בציורים אלה ניתן לראות גם שלב נוסף בהתפתחות הטכניקה - צביעה נוספת במכחול מעל לתרשים החרוט.

במקרים רבים שימשו יצירות של אמנים מפורסמים מקור השראה לציורי הקיר, אשר לפעמים גם הועתקו

בהגדלה. שימוש נרחב בשיטה זו נעשה בתקופת הרנסאנס באירופה.³³

3. ד - ציור הקיר "שולמית" –

ציור קיר זה המכונה "שולמית" נועד והוזמן לעטור מלון שולמית שבעיר חיפה.

³³ ב.מ. יכטהימר, "ציור ורישום", הוצאת אחיאסף 1980.

האמן מרדכי גומפל יצר אותו בתחילת שנות ה-60, הוא היה ממוקם על אחד מקירות הכניסה החיצוניים של המלון.

הציור הופרד והועמד כיחידה נפרדת בפני עצמה כאשר נרכש מלון שולמית בשנת 2002 ע"י קבלנים (קבוצת 3 פאן) למטרת הריסה ובניית בית דירות תחתיו, לאחר דיונים עם עיריית חיפה, הוחלט לשמר את הציור ולהעביר אותו למשכן האמנות בעין חרוד. גליה בראור, שאצרה את התערוכה של גומפל ב-2002, שהתקיימה במקביל במשכן לאמנות בעין חרוד, בבית האמנים בירושלים, ובעיר הולדתו למגו שבגרמניה, מדגישה את החשיבות של היצירה: "התקופה הזאת של שנות ה-50 וה-60 היא למעשה התקופה היחידה שאמנים גם מהחוג הפנימי של האמנות עבדו בבתי מלון. התפישה הייתה של ראשי הערים, בעלי המלונות ואחרים שהפעולה של האמנים במרחב הציבורי היא משמעותית מאין כמותה וככה נוצרו עבודות מעניינות, אבל לרוע המזל לאורך השנים האחוז הניכר של העבודות הללו כבר נכחדו. גומפל ראה את עיקר הפעולה שלו בפיתוח התרבות והחינוך במרחב הציבורי הישראלי ופיתוח טכניקות ושפה חדשניות. ביצירה הזאת הדברים האלה נראים במיטבם, הביטוי של האמונה שיש זיקה בין מה שהיחיד מבטא למרחב הציבורי. זה מקרין משהו מהעבר על הזהות שלנו והיה ראוי שישמש לנו סוג של מורה דרך. ברגע שהורסים את זה משהו בזהות ובעתיד שלנו נפגם"³⁴.

בשנת 2010 הקיר נוסר והועבר למשכן לאומנות בעין חרוד, שם שולב – בקיר תמך, בבניה החדשה.

³⁴ אביטל, בורג, "נמנעה הריסת ציור קיר של גומפל", כניסה אחרונה, 22/9/14, <http://www.mouse.co.il/Tags/27888.aspx>

מיקום	רמת חומרה			בעיה + צבע
	ג	ב	א	
על פני כל הקיר, מלמעלה למטה, רוחבי פס נעים בין 130 מ"מ ל 2 מ"מ		X		סימני נזילה - סגול
פינה ימנית תחתונה שבורה, חסר משולש הפינה - משולש ישר זווית שצלעותיו: 520 מ"מ צלע אנכית, 610 מ"מ צלע אופקית. מעל לקידוחים הגדולים.			X	שברים - ורוד
קדח ימין .		X		
9 קדחים בקוטר 10 מ"מ פזורים על פני המסגרת האפורה של הציור, הדיבלים נשארו בתוכם.			X	קדח - אדום
בצד ימין של הציור, כ 620 מ"מ מהקצה העליון, וכ 270 מ"מ מהצד הימני, קידוח כוס בקוטר 120 מ"מ. הקדש הוחזר במנת אנכי במקום אופקי.			X	
בצד שמאל של הציור, כ 340 מ"מ מהקצה העליון, וכ 140 מ"מ מהצד הימני, קידוח כוס בקוטר 120 מ"מ			X	
פזורים על פני כל יקף המסגרת האפורה של הציור.	X	X	X	קילופים - ירוק
פזורים על פני כל הקי, סומנו הבולטים ביותר.	X			נתזי טיח ובטון - כחול
טפטוף צבע לבן בצד ימין של דימוי השמש.	X			צבע זר - כתום
ציור בעיפרון עופרת, מעל דימוי השיח בצידו השמאלי.	X			
ציור בצבע שעווה כחול חוצה את דימוי האילה .	X			
עומק פחות מ"מ. במספר מקומות על פני הקיר.		X		שריטות - חום
פזורים שדקים על פני כל הקיר.	X			סדעקה של הטיח

מפת נזקים:

תמונה מס' 20. מרדכי גומפל, "שולמית", סגרפיטו, שנות ה - 60-50, משכן לאמנות עין חרוד ע"ש חיים אתר, עין חרוד, מפת נזקים.

ציור הקיר, היה ממוקם במלון שולמית בחיפה על קיר חיצוני במפנה צפוני, הוא הייה מקורה ומוגן מפגעי מזג האוויר .

תמונה מס' 21. חזית מלון שולמית בחיפה, סימון מיקום הציור "שולמית

תמונה מס' 22. מרדכי גומפל, "שולמית", סגרפיטו, שנות ה - 50-60, במלון שולמית בחיפה, 2008.

בכדי למנוע את הריסתו נוסר הקיר עם היצירה .

תמונה מס' 23. מרדכי גומפל, "שולמית", סגרפיטו, שנות ה - 50-60, חיפה, הכנות לפרוק, 2010.

תמונה מס' 24. מרדכי גומפל, "שולמית", סגרפיטו, שנות ה - 50-60, חיפה, ניתוק מהבניין, 2010.

תמונה מס' 25. מרדכי גומפל, "שולמית", סגרפיטו, שנות ה - 50-60, חיפה, ניתוק מהבניין, העמסה על המשאית, 2010

מידותיו של הקיר לאחר הניסור גובה- 265 בצד ימין, 205 ס"מ בצד שמאל, רוחב 420 ס"מ . לצורך הרמתו בוצעו שני קדחים בקוטר 120 מ"מ עם מקדח כוס, על מנת שניתן יהיה להרים את הקיר ולהעבירו ממקום למקום, הקדחים נשמרו והוחזרו למקומם לאחר ההעברה . הקדח הימני לא הוחזר לכיוון הנכון.

תמונה מס' 26. מרדכי גומפל, "שולמית", סגרפיטו, שנות ה - 50-60, משכן לאמנות עין חרוד ע"ש חיים אתר, עין חרוד, תקריב " קידוח כוס" צד שמאל, 2014.

תמונה מס' 27. מרדכי גומפל, "שולמית", סגרפיטו, שנות ה - 50-60, משכן לאמנות עין חרוד ע"ש חיים אתר, - תקריב "קידוח כוס" צד ימין .

בנוסף בוצעו בו כ 9 קדחים בקוטר 10 מ"מ, הדיבלים הושארו בתוך הקידוחים

תמונה מס' 28. מרדכי גומפל, "שולמית", סגרפיטו, שנות ה - 50-60, משכן
לאמנות עין חרוד ע"ש חיים אתר, עין חרוד, – תקריב קידוח, 2014.

בשלב כלשהו בניסור והרמת הקיר בחיפה, נשברה הפינה הימנית התחתונה של הקיר ואבדה. כשהוצב הקיר
במקומו בבניה החדשה במשכן לאומנות, הונח לוח קלקר למילוי החסר.

תמונה מס' 29. מרדכי גומפל, "שולמית", סגרפיטו, שנות ה - 50-
60, משכן לאמנות עין חרוד ע"ש חיים אתר, עין חרוד, קלקר במקום
החלק השבור בקיר, 2014.

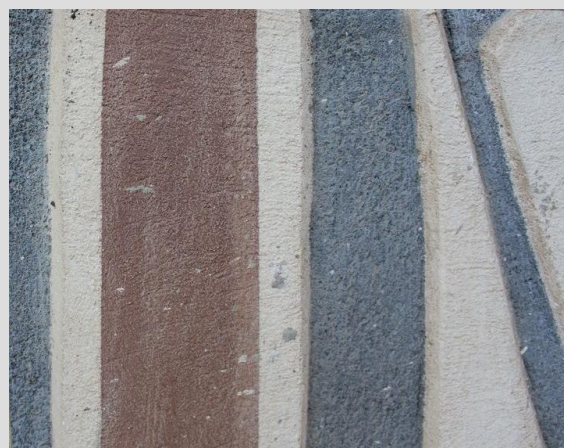
לציין כי הקיר כולו מכוסה בשכבה של לכלוך : אבק ואבקת אורנים.
מפת הנזקים ופירוטה הוא בטבלה לעיל. לצורך המחשה הובאו להלן מספר צילומי תקריב של הפגעים .
סימני נזילות של לכלוך שהוא תוצאה של מי גשמים משנים עברו

תמונה מס' 30. מרדכי גומפל, "שולמית", סגרפיטו, שנות ה -
50-60, משכן לאמנות עין חרוד ע"ש חיים אתר, עין חרוד,
סימני נזילות מים, 2014.

התזות של טיח ובטון כתוצאה מהצבת הקיר בבניה החדשה

תמונה מס' 31. מרדכי גומפל, "שולמית", סגרפיטו, שנות
ה - 50-60, משכן לאמנות עין חרוד ע"ש חיים אתר, עין
חרוד, הטזות טיח ובטון, 2014.

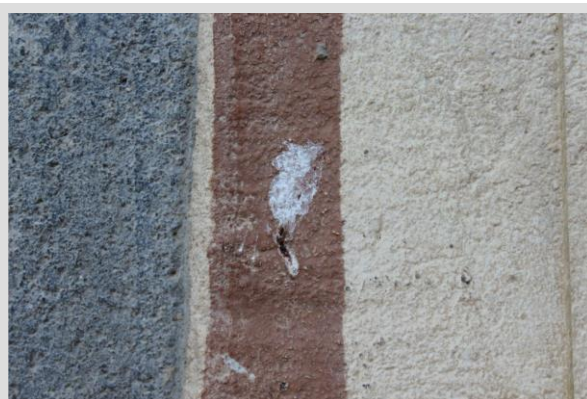
כמו כן, בחלק מה"כוכים" וה"פינות בקיר" מקננים עכבישים וחקרים שונים

תמונה מס' 32. מרדכי גומפל, "שולמית", סגרפיטו,
שנות ה - 50-60, משכן לאמנות עין חרוד ע"ש חיים
אתר, עין חרוד, "קיננו" חרקים, 2014.

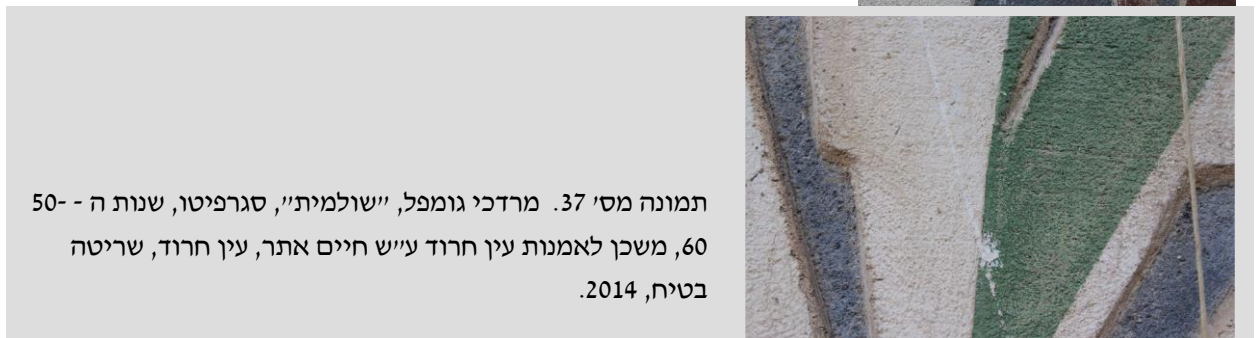
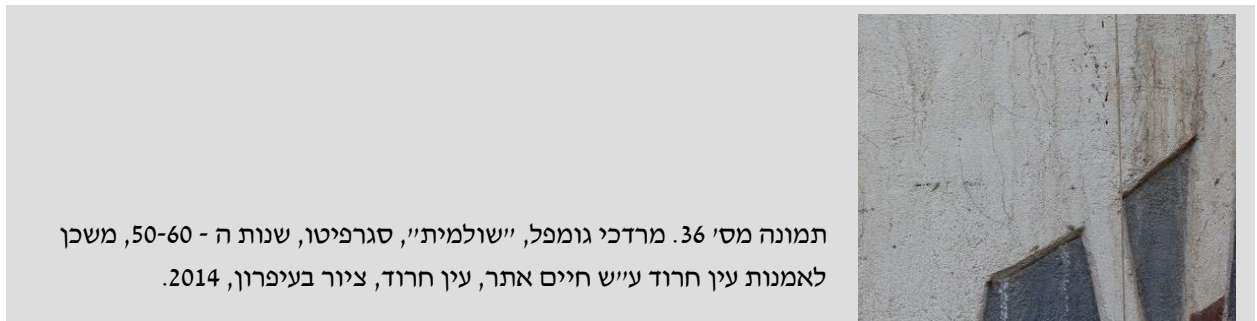
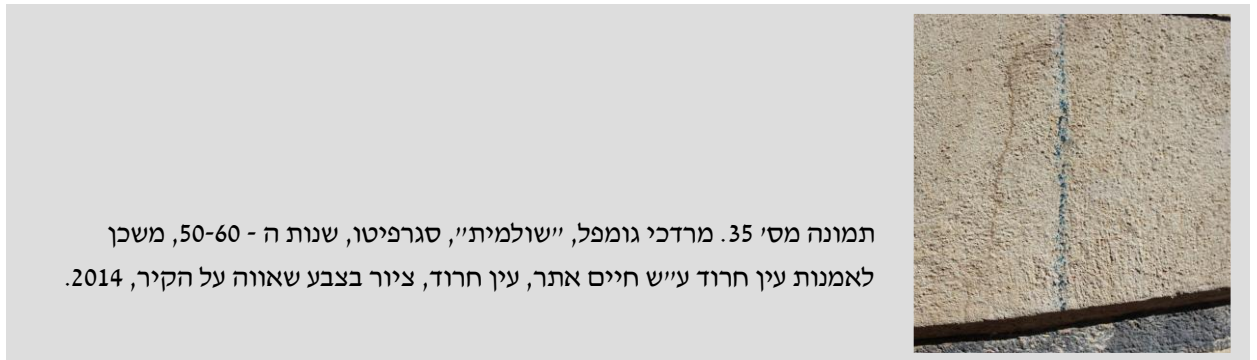
כתמי לשלשת ציפורים נמצאים פזורים על פני הקיר

תמונה מס' 33. מרדכי גומפל, "שולמית", סגרפיטו, שנות
ה - 50-60, משכן לאמנות עין חרוד ע"ש חיים אתר, עין
חרוד לשלשת ציפורים, 2014.

עם הצבתו נעשו בו מספר מעשי וונדליזם של מבקרים : ציר בגיר שעווה, ציור בעיפרון, ושריטות של הטיח

תמונה מס' 38. מרדכי גומפל, "שולמית", סגרפיטו, שנות ה - 50-60, משכן לאמנות עין חרוד ע"ש חיים אתר, עין חרוד, סדקים בטיח, 2014.

תמונה מס' 39 . מרדכי גומפל, "שולמית", סגרפיטו, שנות ה - 50-60, משכן לאמנות עין חרוד ע"ש חיים אתר, עין חרוד, שברים, 2014.

יתכן וחלק מכתמי הלכלוך ממי הגשם, אלו גם פטריות שהתיישבו על הטיח.

ניתן לאמר כי ציור הקיר "שולמית" נמצא במצב שימור עדין. אמנם הוא אכן ניצל מהשמדה, ואף הוצב מחדש במשכן לאומנות בעין חרוד למען יוכל הקהל להנות ממנו, אך לצערינו העברתו מחיפה לעין חרוד נעשתה בצורה חובבנית שפגעה בו קשות. בהמשך בעין חרוד הוצב הקיר כקיר תמך במפנה דרומי ללא כל הגנה מפגעי מזג האוויר, ועל כן, המשיך הקיר ונפגע גם לאחר הצבתו במשכן לאומנות. מבקרים, מתושבי העיר חיפה שהכירו את הציור "בביתו המקורי" ומבקרים במשכן לאומנות, באים בטענות להנהלת המוזיאון על מצבו המוזנח ועל הצבעים שלטענתם דהו. יש צורך לטפל בקיר למען עצירת הנזק וכן למען יוכל הקהל להמשיך ולהנות מפיסת הסטוריה ייחודית זו.

סיקור הנזקים שיכלול בדיקות מעבדה, הביא אותי להכנת הצעת שימור בסיסית: הטיפול בקיר מתחלק למספר שלבים.

שלב ראשון - בניית קירו לקיר שתפקידו א. הגנה מהגשם ומניעת המשך נזילת מים על הציור. ב. הצללה שתמנע חשיפת הקיר לשמש ישירה וחזקה ברוב חודשי השנה..

שלב שני - בדיקת מעבדה של הרכב הטיח, הצבעים והפיגמנטים ששימשו את גומפל. כולל בדיקת פטריות ושאר טפילים אורגניזמים שאולי" התיישבו" על הטיח.

לצורך קבלת אינפורציה על מהות החומרים, הצבעים והפיגמנטים אתם עבד גומפל, ותענה על שאלות חשובות שיכתיבו את דרך הטיפול בקיר כגון: האם הצבע ניזוק? האם עד היום, תנאי הצבתו של הקיר (- שמש ישירה, גשם וכו') גרמו לנזק ואם כן האם הוא הפיך. מה רמת העמידות של הטיח והצבע לתנאי מזג האוויר? האם הצבע דהה בשנים בהם הקיר היה חשוף? הצבע האפור – נראה כמו צבע מסוג שונה משאר הצבעים בציור מצבו גרוע ביותר, יש לקבל החלטה איך לנהוג בו בהתאם להרכבו המדויק והרכב הטיח עליו הוא צבוע.

שלב שלישי - ניקוי הקיר. הניקוי כולל ניקוי מכני של הטיח והבטון שהכתימו את הקיר כולו במהלך הצבתו במקומו הנוכחי במשכן לאומנות; ניקוי האבק והלכלוך - ניקוי מכני בשלב הראשון, ואח"כ בהתאם לממצאים על הרכב הטיח והצבעים לבחור שיטת ניקוי וסוגי חומרים, כולל טיפול בפטריות במידה ויש.

שלב רביעי - ייצוב של הטיח והצבע במקומות הנדרשים, השלמות ותיקונים. השלמות של חסרים בחומר (במקומות הקידוח, השברים והחסרים), ותיקונים של צבע בחומרים הפיכים, בצורה מזוהה שתאפשר קריאה רציפה של היצירה ללא הפרעה הוויזואלית של החסרים הרבים.

שלב חמישי - על-מנת להבטיח את מצבו העתידי, יש לשקול טיפול נגד אורגניזמים ומיקרואורגניזמים? אם כן, איזה סוג של טיפול? ואח"כ ניתן לשקול צורך והתאמה לציפוי של הקיר למען שימורו העתידי.

- אהרונסון, מאיר, *מרדכי גומפל – קולאז'ים* (חיפה: מוזיאון לאמנות חדשה, 1993), 6-7.
- בזם, נפתלי, "ציורי קיר ארץ ישראלים", ב *אופקים*, פברואר (1959), 67-69.
- בר אור, גליה, "מרדכי גומפל", ב *מרדכי גומפל – פסיפס של חלומות* (ירושלים: בית האמנים, 2003), 8 – 14.
- גלי, צבי, "אמנות ציורי הקיר וראשיתה בישראל", ב *אופקים*, (1956), 66-70.
- גלי, צבי, "הרמן שטרוק", ב *הארץ*, 02/03/1956, 14.
- כהנא, אהרון, "הדילמה: אמנות ועם, או: עלבוננו של האיש הפשוט", ב *על המשמר* (1948), 7.
- כהנא, אהרון, "אמנויות פלסטיות וארכיטקטורה", ב *אופקים*, פברואר (1959), 64-67.
- סימון, יוחנן, "דבר אל רעי הציירים", ב *משא* (1952), 25.
- פישר, יונה, "ביקורת אמנות", ב *אורות*, כ"ז (1956), 13.
- עפרת, גדעון "ניסיון להרחבת ממד הייצוג בציור", ב *שלוש סבא*, (עין חרוד: המשכן לאמנות עין חרוד, 1994) 89-97.
- Gideonofrat . גדעון עפרת, "אמנות קירונית בישראל: שנות ה-50", כניסה אחרונה 20/9/14, <http://gideonofrat.wordpress.com/2010/12/21/%D7%90%D7%9E%D7%A0%D7%95%D7%A-%D7%A7%D7%99%D7%A8%D7%95%D7%A0%D7%99%D7%AA-%D7%91%D7%99%D7%A9%D7%A8%D7%90%D7%9C-%D7%A9%D7%A0%D7%95%D7%AA-%D7%94-50/>
- Mouse בורג, אביטל, "נמנעה הריסת ציור קיר של גומפל", כניסה אחרונה, 22/9/14, <http://www.mouse.co.il/Tags/27888.aspx>

1. מרדכי גומפל, " שולמית", סגרפיטו, שנות ה - 60-50, אוסף המשכן לאמנות ע"ש חיים אתר, עין חרוד .
2. דוד שונברג, "בית צילה", ציור קיר, 1953, בית התרבות של קיבוץ מעלה החמישה.
3. אברהם אופק, "שיבת ציון", ציור קיר, בית הדואר המרכזי, רח' יפו ירושלים, 1971.
4. דני קרוון, תבליט קיר, אולם מליאת הכנסת, כנסת ישראל, ירושלים, 1966.
5. אברהם אופק, פרט מציור קיר , כפר אוריה, 1970.
6. גיאן דוד, ציור קיר, קמפוס גבעת רם, ירושלים.
7. מרדכי גומפל, "ראש אישה", פיסול בשיש, 1946, אוסף המשכן לאמנות ע"ש חיים אתר, עין חרוד
8. מרדכי גומפל, "ראש אייל", פיסול באבן גיר, 1950-1949, אוסף מוזיאון ישראל, ירושלים.
9. מרדכי גומפל, "ראש מזרחי", פיסול באבן גיר, 1953, מיקום לא ידוע.
10. מרדכי גומפל, "ובנו בתים וישובו", מוזאיקה, שנות ה-60, קיר מרכז מסחרי בחולון.
11. מרדכי גומפל, "דגון", סגרפיטו, 1955, ממגורות דגון, חיפה.
12. מרדכי גומפל, "שישו את ירושלים גילו בה", מוזאיקה, 1967-68, בנין הכנסת הישנה, ירושלים.
13. מרדכי גומפל, חיתוך מתכת, ראשית שנות ה 60, רח החלוץ 43, חיפה.
14. מרדכי גומפל, "טבריה", מדליה, 1975.
15. מרדכי גומפל, " אייל", חיתוך עץ צבעוני, תחילת שנות ה 70, 41.5.X31
16. מרדכי גומפל, חנה בשלה, קולאז', 1973, 18.5.X32.5
17. מרדכי גומפל, ללא כותרת, צבעי מים על נייר, תחילת שנות ה 80, 25.5.X20.5
18. מרדכי גומפל, ללא כותרת, קולאז', שנות ה-90, 16X16 ס"מ.
19. מרדכי גומפל, " שולמית", סגרפיטו, שנות ה - 60-50, אוסף המשכן לאמנות ע"ש חיים אתר, עין חרוד, גובה ימין 265 ס"מ, גובה שמאל 205 ס"מ רוחב 420 ס"מ.

20. תמונה מס' 20. מרדכי גומפל, "שולמית", סגרפיטו, שנות ה - 60-50, משכן לאמנות עין חרוד ע"ש חיים אתר, עין חרוד, מפת נזקים.
21. חזית מלון שולמית בחיפה, סימון מיקום הציור "שולמית".
22. מרדכי גומפל, "שולמית", סגרפיטו, שנות ה - 60-50, במלון שולמית בחיפה, 2008.
23. מרדכי גומפל, "שולמית", סגרפיטו, שנות ה - 60-50, חיפה, הכנות לפרוק, 2010.
24. מרדכי גומפל, "שולמית", סגרפיטו, שנות ה - 60-50, חיפה, ניתוק מהבניין, 2010.
25. מרדכי גומפל, "שולמית", סגרפיטו, שנות ה - 60-50, חיפה, ניתוק מהבניין, העמסה על המשאית, 2010
26. מרדכי גומפל, "שולמית", סגרפיטו, שנות ה - 60-50, משכן לאמנות עין חרוד ע"ש חיים אתר, עין חרוד, תקריב "קידוח כוס" צד שמאל, 2014.
27. מרדכי גומפל, "שולמית", סגרפיטו, שנות ה - 60-50, משכן לאמנות עין חרוד ע"ש חיים אתר, עין חרוד, – תקריב "קידוח כוס" צד ימין .
28. מרדכי גומפל, "שולמית", סגרפיטו, שנות ה - 60-50, משכן לאמנות עין חרוד ע"ש חיים אתר, עין חרוד, – תקריב קידוח, 2014.
29. מרדכי גומפל, "שולמית", סגרפיטו, שנות ה - 60-50, משכן לאמנות עין חרוד ע"ש חיים אתר, עין חרוד, קלקר במקום החלק השבור בקיר, 2014.
30. מרדכי גומפל, "שולמית", סגרפיטו, שנות ה - 60-50, משכן לאמנות עין חרוד ע"ש חיים אתר, עין חרוד, סימני נזילות מים, 2014.
31. מרדכי גומפל, "שולמית", סגרפיטו, שנות ה - 60-50, משכן לאמנות עין חרוד ע"ש חיים אתר, עין חרוד, הטוות טיח ובטון, 2014.
32. מרדכי גומפל, "שולמית", סגרפיטו, שנות ה - 60-50, משכן לאמנות עין חרוד ע"ש חיים אתר, עין חרוד, "קינון" חרקים, 2014.
33. מרדכי גומפל, "שולמית", סגרפיטו, שנות ה - 60-50, משכן לאמנות עין חרוד ע"ש חיים אתר, עין חרוד לשלשת ציפורים, 2014.
34. מרדכי גומפל, "שולמית", סגרפיטו, שנות ה - 60-50, משכן לאמנות עין חרוד ע"ש חיים אתר, עין חרוד, התפוררות הטיח והצבע האפור של המסגרת, 2014.

35. מרדכי גומפל, "שולמית", סגרפיטו, שנות ה - 50-60, משכן לאמנות עין חרוד ע"ש חיים אתר, עין חרוד, ציור בצבע שאווה על הקיר, 2014.
36. מרדכי גומפל, "שולמית", סגרפיטו, שנות ה - 50-60, משכן לאמנות עין חרוד ע"ש חיים אתר, עין חרוד, ציור בעיפרון, 2014.
37. מרדכי גומפל, "שולמית", סגרפיטו, שנות ה - 50-60, משכן לאמנות עין חרוד ע"ש חיים אתר, עין חרוד, חריטה בטיח, 2014.
38. מרדכי גומפל, "שולמית", סגרפיטו, שנות ה - 50-60, משכן לאמנות עין חרוד ע"ש חיים אתר, עין חרוד, סדקים בטיח, 2014.
39. מרדכי גומפל, "שולמית", סגרפיטו, שנות ה - 50-60, משכן לאמנות עין חרוד ע"ש חיים אתר, עין חרוד, שברים, 2014.